

Riksantikvaren - Direktoratet for
kulturminneforvaltning
Postboks 8196 Dep
0034 OSLO

Saksbehandler, innvalgstelefon
Tove Frøvoll Thoresen, 33371090

Bevaringsstrategi for bygder og byer - høring

Statsforvalteren i Vestfold og Telemark ved faggruppe gravplass, har landsdekkende virkeområde som regional fagmyndighet for gravplasser.

Vi har følgende innspill:

Innsatsområder

Gravplasser er relevant når det gjelder de innsatsområdene som er nevnt i strategien:

- Bevaring og bruk – Gravplassen er et kulturminne i kontinuerlig bruk, mange verdifulle kulturminneverdier står i fare for å gå tapt.
- Kunnskap og kompetanse – Det er et stort behov for kunnskap og for kartlegging av kulturminneverdier på gravplassene.
- Opplevelse og engasjement – Gravplassene har stor opplevelsesverdi i seg selv og som del av et helhetlig kulturmiljø.
- Urfolk og nasjonale minoriteter: Graver og gravminner tilknyttet urfolk og minoriteter bør kartlegges bedre i denne sammenhengen, noe som vil ha stor informasjons- og opplevelsesverdi.

Forvaltning av kulturmiljø – roller og ansvar (side 10)

Den lokale gravplassmyndigheten er en selvstendig aktør. Det er soknet/kirkelig fellesråd som er gitt denne offentlige myndigheten på vegne av hele samfunnet, ikke kommunen. Unntakene er Bærum, Gjesdal, Modum, Oslo, Sandefjord og Vennesla hvor kommunen er lokal gravplassmyndighet.

Gravplassmyndighetenes oppgaver og ansvar ligger i [gravplassloven](#) med tilhørende forskrifter. Kommunen har ansvaret for at det er tilstrekkelig areal, finansiering mm.

Deltema 1: Stedets identitet og særpreg

Beskrivelse og avgrensning

Strategien for bevaring verdifulle kirkebygg gjør at kirkene ikke er med i denne strategien for byer og bygde. Det er imidlertid viktig å være oppmerksom på at kirkebyggssatsningen ikke er en miljøbevaringsstrategi for verken kirkestedene eller gravplassene.

Gravplassen er en del av byen og bygdas struktur som felles møtested, som regel plassert sentralt. Kirkestedet/gravplassen er en viktig del av utviklingen til hver enkelt bygd, by og tettsted.

Tidligere ble ofte mange av de kulturhistorisk viktige gravplassene, skjermet av den tidligere bestemmelsen om 60 meters byggesone omkring kirkene. Denne bestemmelsen ble ikke videreført i den nye trossamfunnsloven fra 2021. Det er nå opp til kommunen gjennom de ordinære arealplanprosessene, å skjerme kirkens omgivelser – og dermed også ofte en del av gravplassene, se [Rundskriv Q-06-2020](#), kap. 3 Gravplasser og 4 Kirkens omgivelser.

Enkelte kommuner lar kirkesteder inngå i en hensynssone, men planbestemmelsene viser svært sjelden til gravplassens kvaliteter eller kulturmiljø. Selv om intensjonen er å hensynet til kirkestedet/gravplassens omgivelser, er hensynssonene bare unntaksvis større enn gravplassens inngjerding. Kommunale verneplaner overser ofte gravplassene – «de er der jo bare».

Utfordringer (side 17)

Fortetting av eksisterende bebyggelse i gravplassenes naboskap, kan ha vesentlige konsekvenser for gravplassenes kvaliteter og kulturmiljøer, samt sammenhengen med andre verdifulle kulturmiljøer.

Eksempel på bebyggelse rett ved gravplass. Kirkeveggen til venstre. Foto: Dnk/TFT

Deltema 2: Der vi møtes

Fellesskapsbygninger (side 28 - 30)

Gravkapellene og til dels krematoriene, er en spesiell bygningsgruppe som bør ha oppmerksomhet i denne sammenhengen. De kan ha svært høy arkitektonisk og kulturhistorisk verdi, men de er utsatt for et stort press om praktiske og lettvinne løsninger. Det fikses og ordnes i beste mening.

Uterom og grøntområder for fellesskapet (side 30 – 32)

Gravplasser betyr mye for folks identitet og tilhørighet, det er et svært særegent form for uterom. Tidsperspektivene er lange, men karakteren er likevel knyttet til forgjengelighet gjennom gravplassens bruk. Tidsdybden markeres gjennom trær, murer og infrastruktur, men særlig også gravminner, gravutstyr og unik vegetasjon.

Gravplasstrukturene er sårbare for forfall og press om utnyttelse. Økt fokus på gjenbruk og arealknapphet i samfunnet, har også konsekvenser også for gravplassene, både inne på og i nærområdene/omkring gravplassene. Åpne gressarealer som var avsatt som gode sittesteder for bearbeidelse av sorg, kirkebakker eller andre monumentale flater, tas i bruk til gravlegging. Arealer som tidligere har vært avsatt til gravplassformål endres og ny bebyggelse kommer stadig tettere innpå.

I tillegg har vi følgende kommentarer til det videre arbeidet:

Gravplassenes kulturminneverdier er i liten grad kartlagt. I gravplassforskriften oppfordres det til å utarbeide verneplaner, men som en «bør-formulering», er det forholdsvis få av de lokale gravplassmyndighetene som har fått utarbeidet dette. Mange av forvaltningene består av få ansatte, ofte uten egnet kulturfaglig kompetanse og med en svært begrenset økonomi. Det er utarbeidet en veileder for verneplaner og det ligger føringer om tilbakemeldinger fra fylkeskommunen, men i praksis er det de færreste som klarer å gjennomføre den gode intensjonen.

I mangel av vedtatte lokale verneplaner, blir vurderingen av hvilke elementer som skal tas vare på, svært personavhengig – vurdert ut fra den enkelte gravplassarbeiders observasjon og kompetanse. Fjerning av gravminner og gravutstyr når ikke graven lenger har en fester, inngår som en del av den ordinære driften. For en bærekraftig arealbruk, er det en forutsetning at gravene skal gjenbrukes.

Siden mye av gravplassenes kulturmiljøer henger sammen med bevarte gravminner, gravutstyr og rammegraver, vil lett vern av gravminner medføre vesentlige sikringstiltak. Sikring av en «litt liten» obelisk, kan for eksempel koste 20 - 30 000 kr. Sikring er også viktig av HMS-årsaker for å unngå skader og dødsulykker.

Eksempel på usikret gravminne. Foto: SFVT

Gravplassmyndigheten har ansvaret når ikke graven har en privat fester. Graven vil da heller ikke kunne benyttes av andre, slik at det ikke kommer inn festeavgift. Vedlikehold, samt og reparasjon av

utstyr slik som jernstakitt ved gravrammer og støpejernskors krever jevnlig oppfølging. Det er da enklere å legge ned eller fjerne gravminnet.

Den utbredte oppfatningen om at gravminner og -utstyr «er der og står av seg selv, slik de alltid har gjort» er ikke riktig.

Eksempel på eldre gravminner og veltet gravminne. Begge foto: SFVT

I tillegg kommer gravplassmyndighetenes merkostnader knyttet til porter, stakittgjerder, steinmurer, tradisjonell knutekolling av trær, friserde hekker og lignende. For forvaltningene er det fristende å fjerne eller erstatte disse med enklere og «vedlikeholdsfrie» løsninger.

Konklusjon

Gravplasser er levende kulturminner og sentrale samlingspunkt. De har et økende press på gjenbruk og arealeffektivitet – selv om tidsperspektivene er lange, er de ikke evige.

Med hilsen

Hege Alice Granøe (e.f.)
fagsjef

Tove Frøvoll Thoresen
seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent